

Іванна Рижан

ЕМІГРАЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ, НА ДУМКУ УГКЦ, МОЖЛИВЕ ЧЕРЕЗ ЗУСТРІЧІ І СПІЛКУВАННЯ

УГКЦ була однією із перших, хто звернув увагу на мігрантство не тільки як на ганебне явище українського суспільства, але також як на проблему, яка потребує діяльних кроків для її вирішення та підтримки у ситуації, в якій опинилися українські сім'ї та родини. Саме Церква втручалась у працю з мігрантами ще від самих початків цього явища, позаяк не могла стояти осторонь від своїх людей, котрих за кордоном чимало. Минув час, але ті, хто виїхав, не бажають повертатися, а покоління, яке вирросло без батьків в Україні, нерідко задумується і собі над можливістю повторити участь родичів. На це запитання молодь має свої відповіді, і вони здебільшого стосуються неможливості власної реалізації і перспективи працевлаштування та гідних умов життя в рідній країні. Про це говорять уже дорослі діти тих трудових мігрантів, які покинули Україну в 90-і.

На конференції «Українська міграція в контексті взаємодії Української Греко-Католицької Церкви та Української Держави», яка 30 грудня 2011 р. відбулася у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, це явище було названо «п'ятою хвилиною» [1] міграції, позаяк мотивом, окрім покращення свого майбутнього матеріального стану, є бажання здобувати освіту за кордоном та вкладати свій потенціал у чужу, не свою державу. Це вже не просто їхати по гроші, а їхати, щоб зреалізувати себе, але не у своїй рідній країні, а в чужій. Поки наші урядовці тупцюють на місці, змінилось ціле покоління, яке, відповідно, і змінило спосіб мислення. Мати-Україна вже втрачає для тих людей відчуття «рідної неньки», а відтак ми потроху збіднюємо почуття закоріненості й етнічно-культурної приналежності. Тому УГКЦ кращим способом буття в цій ситуації вибрала спілкування з людьми.

Українська Греко-Католицька Церква створила Пасторально-місійний відділ як свою структуру. Як зауважує на вищезгаданій конференції голова ПМВ УГКЦ, єпископ-помічник київський, владика Йосиф Мілян, «наша Церква від самих початків звернула увагу на міграційні процеси і спробувала відповісти на них». Владика розповів про діяльність відділу і про те, що ця структура Церкви передусім

покликана займатися вірними там, де немає єпархії чи екзархату, де немає єпископа, але є українці, котрі потребують духовної опіки. Таких парохій за кордоном на сьогодні 37. «Ми хочемо не тільки бачити наших вірних у церкві, а пробуємо сприяти, щоби створювалися громадські прицерковні, а навіть просто громадські організації різних рівнів у Європі. Пробуємо працювати з посольствами, представниками державних структур. Пробуємо створити якусь законодавчу базу, консультаційні пункти в Україні для тих емігрантів, котрі повернулися», – говорить єпископ і наголошує, що Церква «присутня серед мігрантів не лише для того, щоб займатися тільки духовною сторінкою людей, але пробує підтримувати і сприяти усяким добрим починанням українців за кордоном, щоби наші трудові емігранти, «четверта хвиля», не стали безликою масою, а зберегли себе як нація, як нарід, зберегли віру, традицію, Церкву, до якої належать». Цим, за його словами, займаються душпастирі.

Владика також зазначив, що Церква від самих початків була присутньою між нашими людьми, що більше, як зауважує єпископ, «недоля українського емігрантства прийшла нам «на користь», – говорить він, пояснюючи, що ці перші українські хвилі людей за кордоном турбувалися про священників у час, «коли ціле українство і український дух був під загрозою». Він також додає, що «прояв сьогоднішнього міграційного руху – це, передусім, масовість». Щоби це явище не вийшло з-під контролю, багато державних та наукових інституцій різних країн, передусім також і УГКЦ, обрали стратегію щодо цього питання – постійний моніторинг і супровід мігрантства через духовний провід та соціальне служіння.

Згідно із статистичними дослідженнями 1998-1999 років, проведеними групами науковців за сприянням «Карітас-Україна», за роки незалежності у пошуках кращого життя за межі України виїхало близько 5 млн. українців, за іншими дослідженнями ці показники сягають 7 млн. «Ця велика кількість людей дає нам право стверджувати, що ми як Церква зобов'язані брати активну участь у житті наших людей», – говорить владика Йосиф. Крім того, він зауважує, що Церква не лише робить моніторинг, аналіз ситуації, але вона є живою, діючою, такою, котра працює для своїх людей. Як приклад такого діяльного служіння єпископ навів працю УГКЦ в Італії, де за 9 років служіння колишнім душпастирським координатором українців в Італії, а сьогодні виконавчим секретарем Пасторально-місійного відділу

о. Василем Поточняком було створено близько 100 греко-католицьких парохій. Єпископ зауважує, що за кордоном науковими доповідями і канонами Греко-Католицької Церкви не послужися, «там треба бути креативним, дуже гнучким і чітким у позиції».

Коментуючи важливу роль Церкви у житті емігранта, Владика зазначив, що її присутність є потрібною, «щоби наші трудові емігранти відчували, що про них дбають, про них говорять, що через ті розмови колись дійде до того, що Україна матиме своє еміграційне право, що держава справді стане цілими своїми державницькими грудьми на захист кожного українця за кордоном, як це робить Америка зі своїми громадянами та інші країни», – наголошує голова відділу і додає, що, на його думку, «повернення наших людей змінить обличчя української держави, адже приїжджають українці європейські, приїжджають люди, котрі шанують себе і з того власного пошанівку будуть розвиватися інші позитиви українців на всю Україну», – говорить голова ПМВ [2].

В Ухвалі, яка стала підсумком Конференції, серед винесених пунктів було наступне:

- вважати сучасну діяльність УГКЦ важливим чинником забезпечення духовних, соціальних, культурних та інших потреб українців за кордоном і координатором їхніх громадських організацій;
- активізувати співпрацю УГКЦ з державними та громадськими структурами в Україні в питаннях допомоги українським мігрантам;
- звернутися до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з пропозицією увести у відповідні навчальні дисципліни соціогуманітарного циклу вивчення сучасної української трудової міграції;
- звернутися у Національну раду з питань телебачення і радіомовлення з пропозицією запровадити цикл інформаційних радіо- і телепрограм, присвячених проблемам сучасних українських трудових мігрантів за кордоном та їхніх родин в Україні (погляд Церкви і Держави);
- звернутися у Кабінет Міністрів України з пропозицією виділити кошти для створення Культурно-інформаційного центру роботи з українськими мігрантами в Києві (на взірець духовних порадень у регіонах) [3].

Ще однією із ділянок праці ПМВ УГКЦ є праця з мігрантами, їхніми сім'ями, родинами тут, в Україні: тими, хто повернувся, і рідними, котрі залишилися вдома. Ще блаженніший Любомир Гузар висловив ініціативу таких зустрічей-порадень, де б люди, котрих торкнулась ця проблема, мали можливість зустрітись, поділитись своїми труднощами, послухати духовної науки чи порад психолога, не відчувати себе чужими між своїми.

Понад два роки цю практику ПМВ втілює у життя: це щомісячні зустрічі родин мігрантів в Україні, які відбуваються в різних містах країни з метою перезнайти якомога більше людей між собою, щоб ті, котрих об'єднує якийсь спільний досвід, мали можливість поспілкуватися і навзаєм один одного підтримати, як молитовно, так і морально. За характером ці зустрічі різнопланові, тому кожен, навіть той, кого ця проблема не торкнулась, може знайти тут щось для себе у духовному та пізнавальному плані. Зустрічі відбуваються у трьох областях України – Львівській [4], Івано-Франківській [5], Тернопільській [6], а також у м. Києві [7]. Кожна єпархія має координаторів, референтів у справах мігрантів та іммігрантів, які займаються організацією та гуртуванням цих спільнот. Зустрічі можуть мати різну форму, але в основі завжди є спілкування. Це і нічні піші прощі, які вперше в Україні відбулися у місті Дрогобичі, з ініціативи теперішнього виконавчого секретаря ПМВ УГКЦ о. Василя Поточняка; молитовні чужання; реколекції, конференції. На таких зустрічах люди мають можливість не лише більше дізнатися про те, що таке мігрантство, заробітчанство і які його наслідки, але й відкритися один одному, чого часто вони не можуть зробити навіть у своїй сім'ї. Про це свідчать численні коментарі колишніх заробітчан.

П. Анна зауважує, що нерідко саме ставлення родини та друзів після повернення із заробітків знову штовхає їхати на чужину, «позаяк, – як говорить жінка, – вдома від мене за ці роки отримували тільки гроші, і я була тільки по телефону. Це телефонне спілкування було повне любові: а тут їх нервує, що я хочу щось прибрати, помити, бо там прибирала по десять годин в день».

Про біль, який відчула п. Марія після повернення додому, говорить так: «Моє повернення було дуже болючим для нашої сім'ї. Коли я розповідала їм про ті заробітки, про свою роботу, їх це дуже дратувало, більше, ніж мене. Якось дочка мені сказала: «Мамо, може, ми зробили щось не так, як треба, але ми вже не можемо чути того

вашого заробітчанства». Це і досі продовжується. Можливо, не в такій формі, але це є», – ділиться жінка і додає, що шукає людей, з котрими могла б поговорити про спільне пережиття, «просто вилити комусь душу, хто б мене і кого я могла б вислухати, тих, хто також пережив подібний гіркий досвід», – говорить п. Марія [8].

П. Анна зауважує, що час, який пройшов з моменту виїзду за кордон, вкрав щось дуже вартісне з життя. «Коли повернулась в Україну, мене зустріли вітаннями, квітами, але стосунки у сім'ї надзвичайно змінилися», – говорить колишня заробітчанка і додає, що ці зміни привели до розлучення. «Діти, однак, якимось зрозуміли, що якщо я не буду в Італії, то навчання вони не зможуть продовжувати», – зауважує жінка і звертає увагу, що чужина – це як трясовина, яка затягує. За її словами, вирватися з тієї трясовини дуже важко, незважаючи на зусилля, які докладають люди. Жінка говорить також про те, що, попри труднощі закордоння, «нас там прийняли, як своїх, а тут, в Україні, нас вважають чужими», – зауважує п. Анна і окреслює ситуацію, в якій опинилися українці, «де свої є між чужими, а чужі між своїми» [9].

«Повернення також має свої пережиття», – говорить п. Оріся. – «Якось зробила зауваження своїй доньці на прощі, а вона на те: «Мамо, ви думаєте, що мені десять років, як тоді, коли ви мене залишили. Я вже виросла, маю свої погляди на життя і розумію, що до чого», – відповіла мені дитина». Про проблему роз'єднаних родин жінка висловлюється коротко: «Чоловіки без жінок робляться слабкими. У селі як у селі – пляшка на столі і гостина та розмови про нас», – говорить п. Оріся. «З поверненням у сім'ю, додому, ми несемо із собою уже отриманий досвід закордонних реалій, у яких «ми вже навчилися жити, побачили як краще, а рідні цього не розуміють і говорять, що ми хочемо командувати», – ділиться заробітчанка і зауважує, що на цьому починаються сварки і незгода. «Хоч ми і заробляємо, – каже жінка, – але набагато більше втрачаємо».

П. Надія розповідає про часті приклади того, що заробітчани, котрі живуть в одному селі, не спілкуються між собою, не шукають контактів, бо вони зневірені, чують осуд.

Про проблему дитини заробітчанина говорить Назар: «Мій батько 15 років тому поїхав за кордон у США. У той час я йшов у перший клас. Я плакав і розумів, що це розлука надовго. Я є залежним від наркотиків і алкоголю. В якийсь момент мені була потрібна

підтримка таких як батько, брат, сестра, а вони в цей час були зайнятими: хто наукою, хто будовою своєї сім'ї. Батько заробляв гроші. Очікуване повернення розвіяло усі мої мрії. Ми віддалилися, незважаючи на усі старання, які зараз докладає батько. Тепер він старається, хоче мені добра, я про це знаю, але від нього я це не сприймаю і мені важко зрозуміти його як людину, бо довший час він для мене був лише «гаманцем з грошима» [10].

Є заробітчани, котрі, незважаючи на «підтримку» оточення – «усі дивляться на мене зі співчуттям, із нерозумінням», – як говорить п. Світлана, самотужки волею свого характеру знаходять себе у рідній державі. «Сьогодні я є щасливою, почуваю себе людиною, для багатьох – це незрозуміло і дивно: як можна залишити комфорт, гроші і їхати сюди, зустрічатися із серйозними труднощами безробіття, нестачею», – говорить колишня заробітчанина, котра, незважаючи на всі обставини, назавжди повернулася в Україну [11].

Раз на рік ПМВ УГКЦ організовує Міжнародну пішу прощу родин мігрантів із Самбора у Зарваницю [12], яка триває 10 днів. У цей серпневий час більшість українських заробітчанин мають відпустки і повертаються додому, в Україну. «Хочу використати десять днів зі своєї відпустки саме на прощу», – говорить одна із учасниць паломництва. – «Ми намагаємося усією родиною взяти участь у цій прощі, тому що спільна молитва, яка тут твориться у намірі заробітчанин та їхніх родин – це найцінніше і найбільше, що потрібне нам. А також це можливість поспілкуватися з рідними, друзями, зрештою, відпочити, милуючись краєвидами та місцинами нашої України. Це чи не найкращий спосіб провести свою відпустку в Україні», – говорить жінка.

Про ініціативу такої прощі, її актуальність і потрібність говорить виконавчий секретар ПМВ УГКЦ о. Василь Поточняк. Він, зокрема, зазначає, що «за кордоном наші люди є змучені працею, частина з них віддалені від Бога, знають, що можна в неділю сісти в автобус, поїхати в якийсь санктуарій, чи якесь святе місце помолитися, пройтися містом, поспілкуватись, можливо, зі священником – і їм це десь підходить, бо щось і побачать, і помоляться трохи», – говорить секретар відділу.

В Україні, натомість, прощі набирають свого характеру. Про це дбають парохі, або організатори у тих відпустових місцях, котрі спеціально призначені для цього. Для того, щоби паломник пережив паломництво і відновив свою духовність, потрібна відповідна програма. Про задум прощі Самбір-Зарваниця для родин мігрантів, а

також усіх бажуючих о. Василь говорить, що через цю прощу «ми хотіли трохи більше спілкуватись з людьми з-за кордону, їх слухати, бо на це маємо десять днів часу». Ті, хто попрацював якийсь час за кордоном, попри все вже є тими носіями культури тієї чи іншої країни, з якої приїжджають. «У цьому сенсі можна говорити про інкультурацію», – говорить керівник прощі і додає, що «у паломництві ми поєднали і молитву, і спілкування, і похід, і відпочинок, і красу природи. Паралельно ми, якоюсь мірою, свідчимо, допомагаємо собі навзаєм. Ідучи, просимо також і Божої допомоги. З другого боку, ми свідчимо іншим, бо інші дивляться на кількасотий похід людей і запитують: «Хто ви, як ви?» і часто нам по-доброму заздять, що можемо собі взяти кілька днів відпустки, чи то навіть десять днів, і присвятити їх душі. Тому це такий добрий вид – іти пішки: дорогою промовляємо молитви, хрестимося, співаємо духовні пісні – змучені, але щасливі. Це видно іншим в наших очах – це наше свідчення. У цьому випадку можемо сказати, що це місійність, але не під кутом класичним, як навернення, але як поклик, свідоцтво віри, якою живемо і навзаєм допомагаємо одне одному», – говорить координатор та керівник прощі [13].

Щороку до цієї інтернаціональної прощі долучається все більше людей. У минулорічному шостому паломництві родин мігрантів взяло участь понад триста осіб.

У кожного, звісно, свої мотиви виїзду та дати повернення на Батьківщину, і якимось впливати чи змінювати цей процес непросто. Однак Церква намагається дати людям відчуття того, що вони не залишені десь далеко за океаном наодинці, що є ті, котрі в молитві та діях пам'ятають про них та їхніх рідних тут, в Україні.

Література:

1. http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/14194-rezultatом-praci-ugkc-i-derzhavi-u-kiyevi-zaproponovano-stvoriti-kulturno-informacijnij-centr-roboti-z-ukrayinskimi-migrantami.html.
2. http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/ukrainians_outside_of_Ukraine/46460/
3. http://palomnyk.at.ua/publ/migracija/pracija_ugkc/ukhvala_naukovo_praktichnoji_konferenciji_ukrajinska_migracija_v_konteksti_vzaemodiji_ukrajinskoji_greko_katolickoji_cerkvi_ta_derzhavi/13-1-0-201.

4. <http://catholicnews.org.ua/u-sambori-vidbulas-pidsumkova-zustrich-palomnikiv-do-zarvani#point>.
5. <http://news.meta.ua/archive/26.09.11/cluster:22798398-Anons%3A-01-02-zhovtnia-zustr%B3ch-rodin-m%B3grant%B3v-ta-n%B3chna-p%B3sha-proshcha-%B2vano-Frank%B3vsk---Pogonia/>.
6. <http://zik.ua/ua/news/2010/05/21/229543>.
7. http://www.ukr.net/news/u_ki_v_v_dbulasja_trohdenna_zustrich_rodin_m_grant_v-10159234-1.html.
8. http://palomnyk.at.ua/publ/migracija/pracija_ugkc/cerkva_v_chuzhini_jak_kovtok_povitrja_kolishnja_zarobitchanka/13-1-0-133.
9. <http://www.credo-ua.org/2011/08/49306>.
10. <http://vimeo.com/user5171032>.
11. <http://www.gazetaukrainska.com/2011-04-04-11-58-41/2011-05-05-12-31-58/1515-l-r.html>.
12. <http://dyvensvit.org/cerkva/205-cerkva-reportazhi/4683-proshcha-vid-sambora-do-zarvanyci-svitanok-shodu-soncja-viry-nadiji-ta-ljubovi>.
13. <http://www.ugcc.org.ua/1870.98.html>.